

11.05.2020.

Nr. 2.5/2020/1608

Uz

Nr.

**Sabiedrisko pakalpojumu
regulēšanas komisija
Ūnijas iela 45
Rīga
LV-1039**

*Par Elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumu
tarifu aprēķināšanas metodikas projektu*

AS "Augstsprieguma tīkls" (turpmāk arī – AST) Valde un Padome ir izskatījusi Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 2020.gada 23.aprīļa Konsultāciju dokumentu par elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumu tarifu aprēķināšanas metodiku (turpmāk arī - Konsultāciju dokuments).

Vēršam Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas (turpmāk arī – SPRK vai Regulators) uzmanību uz šādiem aspektiem, kas papildus jāizvērtē pirms metodikas apstiprināšanas:

1. Plānoto izmaiņu ietekme uz AST lietotāju izmaksām par pārvades pakalpojumiem.

Konsultāciju dokumenta 5.lpp SPRK secina, ka plānoto izmaiņu (gan struktūras, gan ražotāju tarifs) spēkā stāšanās rezultātā kopējās izmaksas sadales operatoriem varētu sarukt par 3%, tieši pārvades sistēmai pieslēgto gala lietotāju tarifs varētu samazināties par 15%, savukārt pārvades sistēmai pieslēgto elektroenerģijas ražotāju kopējās izmaksas nepārsniegtu ~2,5 milj. EUR.

Vēršam uzmanību, ka atbilstoši AST veiktajiem aptuveniem aprēķiniem, aprēķinos pēc piedāvātās metodikas iekļaujot AST 2020.gada budžetā plānotās izmaksas, plānoto izmaiņu rezultātā atsevišķiem AST lietotājiem – elektroenerģijas ražotājiem un enerģijas lietotājiem, kopējās izmaksas par elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumiem varētu pieaugt. Papildus minētajam elektroenerģijas ražotāju izmaksas pieaugtu arī par ražotāja tarifu.

AST aicina SPRK veikt detalizētu izvērtējumu par plānoto izmaiņu ietekmi uz elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumu lietotājiem. Šobrīd no Konsultāciju dokumenta nav skaidri izprotami šāda novērtējuma rezultāti. Lai izprastu jaunās metodikas ietekmi, veicama padziļināta analīze par katru no elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumu lietotājiem, tai skaitā, akcentējot uzmanību uz tiem, kuriem paredzama būtiska ietekme ne tikai ar tarifa samazinājumu, bet arī tarifa pieaugumu.

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisku parakstu un satur laika zīmogu

ar iespējamām secīgām negatīvām konsekvencēm. Ievērojot to, ka AST rīcībā nav lietotāju komerciālās informācijas, kapitālsabiedrība var identificēt tikai potenciālos riskus, līdz ar to nepieciešama padziļināta uzmanība un iespējamo risku analīze minētajā jautājumā no Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas puses.

Vienlaikus jāņem vērā, ka kāds no lietotājiem (enerģijas patērētājiem vai ražotājiem) var atteikties no jaudām, vai izbeigt saimniecisko darbību, kas secīgi ietekmētu arī AST naudas plūsmu, ievērojot, ka jaunā metodika piedāvā lielāku uzsvāru likt tieši uz fiksētām izmaksām (pārvades sistēmā atšķirībā no sadales sistēmas, lietotājs var ievērojami mazāk ietekmēt pieslēguma jaudu). Vēršam uzmanību, ka gadījumā, ja kopējā tarifa pieaugums būs kritisks kāda uzņēmuma enerģijas ražošanas turpināšanai, varētu rasties tiesvedības riski ar valsti (tajā skaitā uzņēmumiem, kuriem tika samazināta peļņas norma obligātā iepirkuma komponentes sistēmas pilnveidošanas ietvaros). Jāatzīmē, ka papildu izdevumi enerģijas ražotājiem (G komponente) ietekmē šo komersantu konkurētspēju reģionā. Būtiski vērtēt, kā metodika tālāk ietekmēs arī sadales sistēmu lietotājus un to tarifus dēļ izmaiņām pārvades tarifa metodikā.

AST ieskatā, SPRK secinājums Konsultāciju dokumenta 5.lpp. varētu radīt maldīgu priekšstatu AST lietotājiem. Papildus aicinām SPRK nodrošināt savlaicīgu skaidrojošo komunikāciju un diskusiju ar iesaistītām pusēm.

2. Ražotāja tarifa (G-komponentes) ieviešana.

AS "Augstsprieguma tīkls" uzskata, ka ražotāja tarifa (G-komponentes) ieviešana vērtējama kontekstā ar tās iespējamo ietekmi uz elektroenerģijas ražošanas jaudu pietiekamību ilgtermiņā, īpaši ņemot vērā ražošanas jaudu sarukšanas tendenci, kā arī plānoto desinhronizāciju no BRELL sistēmas un pieaugošo pieprasījumu pēc balansēšanas jaudām.

Savos ikgadējos novērtējuma ziņojumos AST ir atkārtoti norādījis, ka turpmākajā desmitgadē sagaidāms ģenerējošo jaudu deficīts gan Latvijā, gan Baltijā kopumā. Turklāt, nākamajā dekādē atbilstoši enerģētikas politikas plānošanas dokumentiem sagaidāma vēja, saules un izkliedētās ģenerācijas attīstība Baltijas elektroenerģijas sistēmā un līdz ar to pieaugs nepieciešamība pēc balansēšanas jaudām. Sistēmas drošuma un stabilitātes nodrošināšanai, tas prasīs lielāku balansēšanas jaudas iesaisti, kas, pēc esošajām prognozēm, būs nepietiekama.

Bez tam, 2025. gadā plānotā Baltijas energosistēmas sinhronizācija ar kontinentālās Eiropas elektrosistēmu arī palielinās frekvences un balansēšanas rezervju nepieciešamību. Tajā pašā laikā, apturot nekonkurētspējīgo termoelektrostaciju darbību, Baltijā samazinās centralizētās, regulējamās jaudas. Šādai tendencei turpinoties, nākotnē pieaugs elektroapgādes jaudu nepietiekamības risks. Tāpēc ir svarīgi apzināt aktivitātes, kas veicina, vai tieši pretēji - ierobežo šo risku.

3. Pārslodzes maksas ieņēmumu izmantošana.

Saskaņā ar Konsultāciju dokumenta 8.lapā secināto, paredzēts, ka turpmāk pārslodzes ieņēmumi tiks izmantoti jaunu pamatlīdzekļu iegādes vai izveides finansēšanai.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2019.gada 5.jūnija Regulas 2019/943 par elektroenerģijas iekšējo tirgu (turpmāk arī - Regula) 19.panta 3.punktu ir noteikts, ka gadījumā, ja pārslodzes ieņēmumus nevar izmantot Regulā minētajiem prioritārajiem mērķiem, pārslodzes ieņēmumus var izmantot kā ienākumus, kas regulatīvajām iestādēm jāņem vērā, apstiprinot tīkla tarifu aprēķināšanas metodiku vai nosakot tīkla tarifus, vai abas minētās darbības.

No minētā secināms, ka Regulā ietvertas regulatīvās iestādes tiesības, lemjot par tarifu apstiprināšanas metodiku vai tarifiem, lemt par atlikušo pārslodzes ieņēmumu izlietošanu.

Jau šobrīd definējot pārslodzes ieņēmumu izmantošanas veidus bez konkrēto faktisko apstākļu izvērtēšanas tarifa apstiprināšanas brīdī, netiks nodrošināta Regulā paredzētā izvērtējuma veikšana, jo šobrīd Metodikas 19.punktā ietvertais izveidošanas veids nav pamatots ar atbilstošu un ar pārvades sistēmas operatoru konsultētu novērtējumu.

Nemot vērā minēto, nepieciešams svītrot Metodikas 19.punktu vai veikt izmaiņas tajā, paredzot, ka regulators, lemjot par pārslodzes ieņēmumu izmantošanu, izvērtējot pārvades sistēmas operatora sniegto informāciju, sniedz pamatojumu norādītajam pārslodzes ieņēmumu izmantošanas veidam.

Papildus vēršam uzmanību, ka, atbilstoši AST aprēķiniem, ieviešot plānotās izmaiņas un nenovirzot pārslodzes ieņēmumus, lai nodrošinātu rentabilitāti pēc 2020.gada 31.decembra, AST lietotājiem būtiski pieaugtu kopējās ar pārvades pakalpojumu sniegšanu saistītās izmaksas, salīdzinot ar pašreizējām izmaksām. Tai skaitā AS "Sadales tīkls" izmaksas varētu pieaugt par 4%.

Ievērojot iepriekš minēto, paredzamo ekonomikas kritumu saistībā ar COVID-19 pandēmiju, AS "Augstsprieguma tīkls" aicina SPRK detalizēti izvērtēt plānoto izmaiņu ietekmi uz mājāsaimniecībām, elektroenerģijas ražotājiem, to konkurētspēju un ekonomiku kopumā un atļaut izmantot pārslodzes ieņēmumus rentabilitātes nodrošināšanai pēc 2020.gada 31.decembra.

4. Regulatīvais rēķins

Atbilstoši Elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumu tarifu metodikas projekta (turpmāk arī – Metodika) 39.punktam regulatīvajā rēķinā tiek iekļauta starpība starp plānotajām elektroenerģijas zudumu izmaksām un faktiskajām elektroenerģijas zudumu izmaksām, kā arī starpība starp plānoto inflācijas radīto izmaksu pieaugumu regulatīvajā periodā un faktiskās inflācijas radīto izmaksu pieaugumu kalendārajā gadā.

AST, izvērtējot Metodikas 39.punktu par regulatīvajā rēķinā uzskaitāmajām izmaksām, secināja, ka tajā nav plānots ietvert izmaksu starpību starp sistēmas

palīgpakalpojumu un jaudas rezervju iepirkumu sistēmas drošumam plānotajām un faktiskajām izmaksām.

AST paskaidro, ka saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 14.pantu pārvades sistēmas operators patstāvīgi sniedz palīgpakalpojumus (..) vai tos pērk. Pārvades sistēmas operators pērk palīgpakalpojumus, ievērojot atklātas, nediskriminējošas un uz tirgus principiem balstītas procedūras. Attiecīgi sistēmas palīgpakalpojumu iepirkumu, kā arī jaudas rezervju iepirkumu, ievērojot Regulatora 2013.gada 26.jūnija lēmumā Nr.1/4 "Tīkla kodekss elektroenerģijas nozarē" minēto, veic, organizējot atbilstošu iepirkuma procedūru.

Attiecībā uz sistēmas palīgpakalpojumu iepirkumu AST paskaidro sekojošo:

- AST kā pārvades sistēmas operatoram (turpmāk - PSO) saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 13.panta trešo daļu jāatbild ne tikai par jaudas un elektroenerģijas ik brīža balansu, bet arī par lietotāju elektroenerģijas apgādes drošumu, nepārtrauktību un kvalitāti. Lai to nodrošinātu, ir nepieciešams PSO licences darbības zonā sistēmu aprīkot ar pretavāriju automātiskām, kas veic iedarbes pārvades un sadales elektrotīklos, gan arī elektrostacijās. Šobrīd vienīgi elektroenerģijas ražotājs AS "Latvenergo" spēj nodrošināt minēto PSO pamatoto tehnisko prasību izpildi nepieciešamajā apjomā un kvalitātē.
- Viens no elektroenerģijas kvalitātes rādītājiem ir spriegums. Pārvades tīklā par elektroenerģijas kvalitāti atbild PSO. Lai energosistēmā katrā pieslēguma punktā varētu nodrošināt nepieciešamo sprieguma kvalitāti, ir nepieciešams veikt sprieguma regulēšanu gan pārvades, gan sadales elektrotīklos. Pārvades tīklā spriegumu var regulēt šādi: izmantojot autotransformatorus, transformatorus, darbā esošus dispečervadības ģeneratorus, šunta reaktorus vai kondensatoru baterijas un arī Daugavas hidroelektrostaciju hidroagregātus, tos darbinot sinhronās kompensatora režīmā. Tā kā pašlaik vienīgi elektroenerģijas ražotāja AS "Latvenergo" rīcībā ir pietiekoši lielas, operatīvi vadāmas un galvenos tranzīta mezglos izvietotas ģenerējošās jaudas, kas tehnoloģiski spējīgas darboties arī sinhronā kompensatora režīmā, tad Latvijas elektroenerģijas sistēmā tikai šie ģeneratori spēj nodrošināt minēto PSO pamatoto tehnisko prasību izpildi.
- Lai veiksmīgi varētu atjaunot sistēmas darbību elektroenerģijas sistēmas pilnīgas vai daļējas nodzišanas gadījumā, ir nepieciešams iedarbināt autonomā režīmā ģenerāciju. Šādu pakalpojumu var nodrošināt tikai AS "Latvenergo" piederošās hidroelektrostacijas, kurās ir uzstādītas autonomas ģenerējošas iekārtas, kas sistēmas pilnīgas nodzišanas gadījumā, ir spējīgas nodrošināt pārvades sistēmai pieslēgto ģeneratoru palaišanu bez ārēja barošanas avota.

Ņemot vērā minēto, saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma normām AS "Latvenergo" uzskatāmas par vienīgo tehniski iespējamo pakalpojuma sniedzēju. Līdz ar to AST iepirkuma procedūras rezultātā saņem tikai AS

"Latvenergo" piedāvājumu un AST nav iespējas ietekmēt šī piedāvājuma finansiālo apmēru.

Savukārt, attiecībā uz jaudas rezervju iepirkumu sistēmas drošumam AST paskaidro, ka jaudas rezervju iepirkums ir tirgbalstīts un AST nav iespējams prognozēt šo rezervju uzturēšanas izmaksas nākotnē. Proti, līdzīgi kā elektroenerģijas tirgū svārstās elektroenerģijas cena, arī aizsardzības pakalpojuma sniedzējs nosaka jaudas rezervju uzturēšanas izmaksas un AST rīcībā nav nekādi mehānismi, kā precīzi plānot un ietekmēt šo izmaksu apmēru.

Papildus attiecībā uz jaudas rezervju iepirkumu AST paskaidro, ka iepirkuma procedūras nosacījumos ir spiests norādīt, ka ģenerācijas avotam, kas nodrošinātu jaudas rezerves, ir jāatrodas Latvijas teritorijā. Lai gan AST ir iniciējusi sadarbības uzsākšanu ar Lietuvas PSO "Litgrid" AB, lai AST iepirkumā varētu piedalīties arī Lietuvas teritorijā esošs ģenerācijas avots, tomēr šādu sadarbību līdz šim nav izdevies izveidot.

Tā kā saskaņā ar BRELL līgumu AST jāuztur jaudas rezervju iepirkumu sistēmas drošumam 100MW apjomā, faktiski iepirkuma procedūras ietvaros piedāvājumu iesniedz viens pretendents – AS "Latvenergo". Līdz ar to AST nav iespējams ietekmēt jaudas rezervju sistēmas drošumam izmaksu apmēru.

AST ir vērtējis arī iespēju sadalīt nepieciešamo rezervju apjomu vairākās daļās un katrai daļai noteikt dažādu iepirkuma termiņu un secinājis, ka rezervju apjoma sadalīšanas varētu sagaidīt tikai jaudas rezervju cenu pieaugumu.

Pamatojoties uz minēto, AST lūdz Regulatoru papildināt Metodikas 39.punktu arī ar izmaksu starpību starp sistēmas palīgpakalpojumu un jaudas rezervju iepirkumu sistēmas drošumam plānotajām un faktiskajām izmaksām, kā arī starpību starp tranzīta plūsmu plānoto un faktisko ieņēmumu un izdevumu saldo.

5. Noslēguma jautājumi

AST ir izvērtējusi arī Metodikas 74. un 75.punkta prasības attiecībā uz Metodikas 15., 26. un 27.punkta spēkā stāšanos 2021.gada 1.janvārī. AST norāda, ka 74. un 75.punkta redakcijas ir pieņemamas ar nosacījumu, ka AST un AS "Latvenergo" īstenotā pārvades aktīvu reforma tiks pabeigta līdz 2020.gada 31.decembrim.

Valdes priekšsēdētājs

Varis Boks

Valdes loceklis

Mārcis Kauliņš

Grava 67728282